

Збірник наукових праць викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка з нагоди Днів науки та 30-річчя діяльності аспірантури // за загюред. Галини Киричук, Тетяни Боцян, Інеси Новіцької. Вип.1. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка.2022

*Манько (Горецька) Анна Ігорівна
студентка групи 24Бд-СОанг
спеціальності 014 Середня освіта*

Науковий керівник:

*Максимець С.М.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології*

РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ УЧБОВОГО ПРОЦЕСУ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Мотивація займає провідне місце в структурі особистості і є одним із основних понять, яке використовується для пояснення рушійних сил і спрямованості діяльності, поведінки. Аналіз психологічної літератури свідчить, що серед психологів поки що немає єдності як у розумінні структури мотиваційної сфери особистості, так і у трактуванні змісту основних понять. Часто поняття мотивації розкривають як сукупність усіх видів спонукань: мотивів, потреб, інтересів, намагань, цілей, потягів, установок, ідеалів і т.п. Інший підхід до розуміння мотивації міститься в її визначенні як особливого процесу, в ході якого формуються спонукання до діяльності, здійснюється вибір між різними можливими діями, регулюється і підтримується цілеспрямована активність. Якщо у першому випадку підкреслюється стійкий диспозиційний характер мотиваційних утворень, то в другому акцентується процесуальність мотивації [1, с. 54].

Мета роботи полягає в дослідженні психологічних особливостей проблеми навчальної мотивації учнів.

Для досягнення зазначеної мети дослідження визначені такі завдання:

- вивчити особливості навчальної мотивації та мотивації досягнення в учнів;
- визначити статево рольові особливості навчальної мотивації та мотивації досягнення учнів.

У дослідженні брали участь учні 8-9 класів (53 особи, 24 юнака та 29 дівчат). Для збору фактичного матеріалу застосовувався комплекс психодіагностичних методик, а саме: методика вивчення мотивації навчання Т. Ільїної; методика діагностики особистості на мотивацію до успіху та методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач (Т. Елерса).

Отримані дані за методикою Т. Ільїної свідчать про адекватний вибір учнями спеціальності і задоволеність нею. Превалює «Оволодіння професією» (62,5%) над іншими мотиваційними тенденціями - «Набуття знань» (56,75%) й «Отримання атестату» (42%).

Результати вивчення мотивів навчальної діяльності учнів дозволяють зазначити, що загалом картина виборів однакова для учнів загальної вибірки. Мотиви стати висококваліфікованим фахівцем (77,78%), забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності (74,07%), отримати атестат (64,81%) входять до п'ятірки значущих. Ці мотиви безпосередньо пов'язані із планами учнів на майбутнє, їхньою небайдужістю до спеціальності, якої вони навчаються. Вони відображають рівень цілеутворення учнів, його спрямованість на професію. Закривають п'ятірку бажання набути глибоких та міцних знань (51,85%) та постійно отримувати похвалу (42,59%).

За даними методик діагностики особистості на мотивацію до успіху та мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса, зазначимо, що в досліджуваних проявляється середній рівень мотивації досягнення до успіху та високий рівень мотивації до уникнення невдач.

За методиками Т. Елерса нами були досліджені статистичні розбіжності в юнаків і дівчат мотивації до успіху та мотивації до уникнення невдач за допомогою t-критерію Стьюдента. За показником «Мотивація досягнення успіху» виявлені достовірні відмінності. У дівчат достовірно більше виражений показник мотивації до успіху, ніж у юнаків ($13,9 \pm 2,6$ та $12,2 \pm 2,8$, за $p_{1,2} \leq 0,05$). Тобто дівчата більш мотивовані на успіх, ніж юнаки. Що стосується показника «Мотивація до уникнення невдач», то вірогідних відмінностей між юнаками та дівчатами виявлено не було.

Так, у нашому попередньому дослідженні було виявлено, що учні з мотивацією досягнення успіху використовують більш адаптивні копінг-механізми в стресових ситуаціях у початковій діяльності, тобто ті, що дозволяють знайти найкращий вихід зі складної ситуації, ніж учні з мотивацією уникнення невдач.

Д. Аткинсон і Д. Макклелланд були одними з перших дослідників мотивації досягнення. Вони визначають мотивацію досягнення через співвіднесення із критерієм якості діяльності. Було показано, що мотивація досягнення більше властива представникам середнього класу, ніж вищого та нижчого. Люди, які мотивуються успіхом, краще справляються із завданнями, краще про них пам'ятають, схильні брати нові завдання. За класичним розумінням мотивації досягнення Д. Аткинсоном, індивід ставить собі середньо складні цілі і так досягає успіху.[2]

Р. Стернберг, фахівець у галузі когнітивної психології, основною серед причин, що заважають людям із високим рівнем інтелекту досягати високих результатів і успіху, вказує на брак мотивації. Він зазначає, що мотивація в практичній діяльності відіграє не меншу роль у досягненні успіху, ніж розумові здібності.[3]

Здійснивши емпіричне дослідження, в якому вивчено особливості навчальної мотивації учнів, зазначимо, що превалює показник «Оволодіння похвалою» над іншими мотиваційними тенденціями. Тобто спонукає досліджуваних до навчання бажання оволодіти обраною професією, а вже на другому місці - «Набуття знань»,

на останньому місці - «Отримання атестату». Тому цілеспрямоване формування в учнів професійної мотивації є одним із першочергових завдань вищої школи.

Респонденти обирали лише п'ять із шістнадцяти мотивів, які вони вважають пріоритетними для себе. Так, визначалися провідні навчальні мотиви, безпосередньо за думкою самих студентів. Загалом за вибіркою виділилися такі п'ять мотивів: стати примірним учнем, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, отримати атестат, здобути глибокі і міцні знання, постійно отримувати похвалу.

У досліджуваних виявлено середній рівень мотивації досягнення до успіху та високий рівень мотивації уникнення невдач. За всією вибіркою рівень мотивації до уникнення невдач має високі показники, що є проблемним аспектом у будь-якій діяльності.

Вивчивши статево-рольові особливості навчальної мотивації учнів, зазначимо, що юнаків більше спонукає до навчання мета стати примірним учнем і уникнення осуду та покарання за погане навчання юнаків. Дівчата більше зважають на схвалення батьків і оточення.

Наявні також схожі та відмінні мотиви. Юнаків і дівчат передусім спонукає до навчання мета стати висококваліфікованим фахівцем, отримання диплому, забезпечення успішності майбутньої професійної діяльності та придбання знань. Дівчата також вибирають такий мотив, як отримання інтелектуального задоволення, а хлопці - постійно отримувати стипендію. Дівчата більш мотивовані на успіх, ніж юнаки.

Література:

1. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2008. 400 с.
2. Докучина Т. О. Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2011. Вип. 8. С. 32 – 37.

3. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
4. Маркова А. К. Формування мотивації навчання: Книга для вчителя. М., 2003. 320 с.